

ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»

У статті виявлено актуальність проблеми формування технологічної культури вчителя музичного мистецтва. Розглянуто теоретичні аспекти тлумачення понять «компетентність», «професійна компетентність» в мистецько-педагогічній науці. Виявлено основні напрями досліджень вчених щодо трактувань поняття «технологічна компетентність». З'ясовано, що технологічна культура вчителя музичного мистецтва є професійно-особистісним утворенням, яке інтегрує комплекс гуманістичних цінностей музично-педагогічного процесу та характеристики технологічної компетентності.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, технологічна компетентність, технологічна культура, майбутній вчитель музичного мистецтва.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтеграції та технологізації освіти XXI століття особливого значення набуває духовне зростання підрастаючого покоління в процесі спілкування з музичним мистецтвом. Тому, до найважливіших напрямів сучасної освітньої політики в Україні необхідно віднести модернізацію мистецько-педагогічної освіти на всіх її рівнях із застосуванням інноваційних технологій. У такому руслі особливої уваги потребує удосконалення процесу формування технологічної культури вчителя музичного мистецтва, яка забезпечує підвищення інтересу учнівства до музикування на уроках музичного мистецтва та в позаурочний час; рівня сформованості музичних знань і вмінь дітей; ефективності розвитку їх загальних, музичних здібностей; формування цінностей музичного мистецтва.

Теоретичне осмислення сутності компетентності вчителя відображено в наукових доробках зарубіжних і вітчизняних вчених педагогічної науки (С. Вишнякової, І. Зимньої, І. Зязюна, В. Лугового, О. Савченко, С. Сисоєвої, Г. Селевка, А. Хуторського, В. Ягупова та ін.), виявлення специфіки формування компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва обґрунтовано в працях дослідників у сфері педагогіки музичного мистецтва (М. Михаськової, Н. Овчаренко, І. Полубояриної, А. Растрігіної та ін.).

З'ясуванню значення дефініції «технологічна компетентність», яке ввійшло в науковий обіг на початку XXI століття, присвячено дослідження Л. Коваль, Л. Куземко, Н. Манько, О. Плуток, Л. Тишакової, І. Яненко. У наукових працях В. Аниськіна, І. Ісаєва, М. Левіної, Н. Островерхові, В. Пацули, Є. Рубцової, І. Середи, В. Сластеніна обґрунтовано сутність та зміст категорії «технологічна культура». Однак визначенню сутності поняття «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва» в наукових працях вчених приділено недостатньо уваги, що потребує теоретичного дослідження.

Метою нашої статті є теоретичне обґрунтування сутності поняття «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва». У ході дослідження для досягнення поставленої мети використовувалися наступні наукові *методи*: теоретичного аналізу для дослідження педагогічної думки в контексті означеної проблеми; дедукції та індукції для виявлення специфічних характеристик технологічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва; моделювання для визначення сутності поняття «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва».

Результати дослідження. У педагогічній вітчизняній науці дефініції «компетентність», «компетенція» є одним із найбільш вживаних та досліджуваних понять початку XXI століття. Відповідно до Концептуальних засад реформування середньої школи (2016), компетентність учителя розглядається як динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Нам близька думка Г. Селевка, що компетентність – інтегрована якість особистості, що проявляє себе у загальній здатності та готовності до діяльності, яка базується на знаннях та досвіді, отриманих у процесі навчання та соціалізації і орієнтованих на самостійну успішну участь у діяльності, а компетенція – освітній результат, що проявляє себе у готовності вирішувати поставлені задачі, форми поєднання знань, умінь і навичок [11, с. 139]. Професійну компетентність в педагогічній науці сучасні вчені визначають як результат цілеспрямованого впливу післядипломної педагогічної освіти, самоосвіти й розвитку педагогічного професіоналізму на рівні саморозвитку, що визначається рівнем власної професійної освіти, досвідом та індивідуальною здатністю людини до самовдосконалення.

Важливою складовою професійної компетентності вчителя, що потребує від нього постійного саморозвитку і самовдосконалення, є технологічна компетентність. Аналіз сучасних наукових досліджень дав змогу виявити вито основні напрями досліджень вчених щодо трактувань поняття

«технологічна компетентність», а саме, що це: утворення, яке включає знання, технологічні вміння та навички, креативно-технологічні здібності, технологізовану рефлексію, професійні якості [14, с. 20]; система креативно-технологічних знань, здібностей і стереотипів інструменталізованої діяльності з перетворення об'єктів (разом із суб'єктом і процесами) педагогічної діяльності [6, с. 20]; логічне поєднання теоретичних знань, способів організації освітнього процесу у навчальних закладах і практичних умінь застосовувати спроектовану освітню роботу, аналізувати і оцінювати результати [3, с. 161]; інтелектуальна та пізнавальна діяльність викладача, що виявляє себе в інтересі і засвоєнні особою накопичених освітнім простором знань про інноваційні технології навчання, розширенні особистості освіченості, кругозору, ерудиції, націлених на перспективний розвиток освітньої діяльності [9, с. 136].

Серед різнобіччя думок щодо сутності технологічної компетентності вчителя нам є близькою позиція Л. Коваль [2, с. 10], що технологічна компетентність є структурно-функціональною складовою професійної компетентності, що характеризується здатністю особистості майбутнього фахівця до самостійної організації навчального процесу в школі на основі застосування загально навчальних (у нашому дослідженні – музично-педагогічних) технологій.

Аналітичний розгляд педагогічних досліджень сучасних вчених дав змогу визначити, що технологічна культура розглядається в двох ракурсах: з одного боку, як характеристика технологічної діяльності суспільства, з іншого – як характеристика технологічної діяльності окремої особистості. Так, на основі використання історичного підходу, В. Симоненко, прийшов до висновку, що до початку ХХ століття склалися три типи універсальної культури: міфологічної, космологічної та антропологічної [12]. Кожному типу культури відповідала освітня парадигма: релігійно-догматична, інформаційно-репродуктивна, інструментальна, і тільки в ХХ столітті, в технологічний етап свого розвитку, почала формуватися технологічна культура, під якою в узагальненому вигляді слід розуміти рівень розвитку перетворювальної дійсності і самої людини, що виражається у сукупності технологій матеріального і духовного виробництва, що дозволяє ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах не на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем [12, с. 206]. Доцільною є думка науковця, який вважає, що технологічна культура виражає себе в технологічному світогляді і мисленні, технологічних знаннях, уміннях, навичках, технологічній етиці й естетиці.

Технологічна культура це один із найважливіших показників розвитку суспільства взагалі і творчої особистості педагога наразі. Не потребує доказів думка, що для сучасного вчителя технологічна культура є компонентом його педагогічної культури. У визначенні поняття «технологічна культура вчителя» визначимо основні позиції: технологічна культура вчителя як складовий елемент професійно-педагогічної культури вчителя [5], необхідний компонент творчої самореалізації та самостійного самовдосконалення особистості фахівця, глибокого володіння основами перетворювальної діяльності, готовності до інновацій і новаторства; передбачає наявність системи технологічних знань, умінь і особистісних якостей; технологічна культура вчителя як професійна компетентність [8], що передбачає здатність педагога орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти та оперувати інформацією у відповідності з потребами високотехнологічного суспільства, застосовувати технології в педагогічному процесі, давати оцінку процесу та досягнутим результатам; технологічна культура вчителя як оволодіння логікою поведінки вчителя [4], досвідом креативної діяльності, способом організації технологічних процесів, адаптацію їх до цілей гуманізації та гуманітаризації освіти на основі функціональних умінь: операційних, експертних, науково-дослідних; технологічна культура вчителя як ступінь розвитку особистісних рис педагога [10, с. 37], становлення технологічного світогляду, мислення, майстерності в застосуванні знань, умінь, що формується в творчій педагогічній діяльності; технологічна культура вчителя як вміння використовувати педагогічний інструментарій [1, с. 145]: вміння адекватно використовувати набір педагогічної діяльності, що охоплює: технології інформаційно-орієнтаційної діяльності, технології повідомлення навчальної діяльності, технології оціночної діяльності

У нашій роботі дотримуємося трактування поняття технологічна культура вчителя яке переконливо обґрунтував В. Сластенін [13], що це інтегральне особистісне утворення, комплекс гуманістичних цінностей педагогічного процесу, що визначають особистісну спрямованість операційного складу педагогічної діяльності та його змістовність; інваріантні педагогічні вміння, що відображають технологію педагогічної діяльності та сприяють переходу її операційного складу на технологічний рівень; індивідуально-творчий стиль педагогічної діяльності, що розкриває індивідуальну концепцію сенсу професійно-педагогічної діяльності та її творчого втілення.

Виходячи з окресленого трактування поняття «технологічна культура вчителя» визначимо сутнісне значення дефініції «технологічна культура вчителя музичного мистецтва», зміст якого тільки починає досліджуватися вченими з музичної педагогіки та мистецтвознавства. Таке тлумачення уможливлено на основі розуміння місії вчителя музичного мистецтва, який, на думку Н. Овчаренко, повинен бути «висококультурною, високоосвіченою творчою особистістю, здатною формувати в учнів музичні знання, вміння, навички та ціннісне ставлення до музичного мистецтва» [7, с. 44]. Сучасні процеси модернізації й інтеграції світової та вітчизняної освіти базуються на широкому використанні інформаційних, комп'ютерних, інтерактивних, інноваційних та інших технологій, що викликало подібний резонанс і в мистецькій освіті, зокрема, у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

Починаючи з 90-х років ХХ століття і до нині у практиці закладів вищої мистецько-педагогічної освіти майбутні вчителі музичного мистецтва опановують музично-педагогічними технологіями, спрямованими на підвищення ефективності навчання учнів на уроках музичного мистецтва, що сприяє формуванню

їхньої технологічної культури. Технологічна культура вчителя музичного мистецтва включає професійно-особистісні характеристики, детермінація та взаємозв'язок яких дає синергетичний результат, наразі: технологічний світогляд, який залежить від загальної культури особистості; технологічне мислення, яке базується на вміннях постановки й досягнення освітньої мети та знаннях технологій музично-педагогічного процесу; технологічну компетентність, яка передбачає опанування особистістю вчителя технологічними вміннями в сфері музично-педагогічної освіти та його здатність до технологічних дій і операцій; технологічну естетику, в основі якої ціннісне ставлення особистості до музичного мистецтва; технологічну етику, для якої засадничими є норми загальнолюдської та професійної моралі.

Висновки. Отже, ми вважаємо, що технологічна культура вчителя музичного мистецтва є професійно-особистісним утворенням, інтегруючим комплекс гуманістичних цінностей музично-педагогічного процесу і характеристики технологічної компетентності, як: загальнокультурні знання, що надають можливість сприйняти технологічну культуру як цілісність і цінність; системні знання технологій музично-педагогічної освіти, що базуються на усвідомленні актуальної мети і змісту сучасної музичної педагогіки та музичного виконавства; технологічні музично-педагогічні й музично-виконавські вміння, що спираються на усвідомлення музично-педагогічних форм, методів і засобів; здатність до самоактуалізації та спрямованості на самовдосконалення в процесі професійної мистецької діяльності.

References

1. Аніськнн В. М. Технологічна культура майбутнього вчителя як категорія дидактики. *Вісник ОДУ*, 2003. № 4. С. 144–145.
Anisknn, V. M. (2003). Tekhnolohichna kultura maibutnoho vchytelia yak katehoriia dydaktyky [Technological culture of the future teacher in category of didactics]. *Visnyk ODU – Bulletin of the ODU*, 4, 144–145.
2. Коваль Л. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загально навчальних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 45 с.
Koval, L. V. (2010). Systema profesiinoy pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovoi shkoly do zastosuvannya zahalno navchalnykh tekhnolohii [The system of professional preparation of the future teachers of the primary schools to application of general educational technologies]. *Extended abstract doctor's thesis*. Kyiv, Ukraine.
3. Куземко Л. В. Зміст, форми, методи формування технологічної компетентності студентів педагогічних спеціальностей. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2(10). С. 159–69.
Kuzemko, L. V. (2015). Zmist, formy, metody formuvannya tekhnolohichnoi kompetentnosti studentiv pedahohichnykh spetsialnosteï [Content, form, methods, and the formation of technological competence of students of pedagogical specialties]. *Osvitolohichnyi dyskurs – Educational discourse*, (10), 159– 69.
4. Левіна М. М. Основи технології професійної педагогічної освіти. Київ : Академія післядипломної освіти, 1995. С. 44–76.
Lievina, M. M. (1995). Osnovy tekhnolohii profesiinoy pedahohichnoi osvity [Fundamentals of Technology Professionals of Education]. Kyiv, Ukraine : Akademiia pislidyplomnoi osvity, pp. 44–76.
5. Лола В. Г. Формування технологічної культури майбутніх учителів трудового навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2003. 19 с.
Lola, V. G (2003). Formuvannya tekhnolohichnoi kultury maibutnykh uchyteliv trudovoho navchannia [Formation of technological culture of future teachers of labor education]. *Extended abstract of candidate thesis*. Ternopil, Ukraine.
6. Манько Н. Н. Теоретико-методические аспекты формирования технологической компетентности педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Уфа, 2000. 227 с.
Manko, N. N. (2000). Teoretiko-metodicheskiye aspekty formirovaniya tekhnologicheskoy kompetentnosti pedagoga [Theoretical and methodological aspects of the formation of technological competence of the teacher]. *Candidate's thesis*. Ufa, Russian.
7. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016. 412 с.
Ovcharenko, N. A. (2016). Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoy pidhotovky maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokalno-pedahohichnoi diialnosti [Theoretical and methodological basis of training future teachers of music to vocal and educational activities]. *Doctor's thesis*. Kyiv, Ukraine.
8. Пацула В. М., Серєда І. В. Технологическая культура современного преподавателя. URL : <https://files.scienceforum.ru/pdf/2012/2142.pdf>.
Patsula, V. M., & Sereda, I. V. (2015). Tekhnologicheskaya kultura sovremennogo prepodavatelya [Technological culture of the modern teacher] Retrieved from <https://files.scienceforum.ru/pdf/2012/2142.pdf>.
9. Плуток О. В., Яненко І. М. Технологічна компетентність педагога професійного навчання у світлі сучасної парадигми освіти. *Вісник : Педагогічні науки*. 2016. № 37. С. 334–337
Plutok O. V., & Yanenko I. M. (2016). Tekhnolohichna kompetentnist pedahoha profesiinoho navchannia u svitli suchasnoi paradyhmy osvity [Technological competence of the teacher of vocational training in the light of the modern paradigm of education]. *Visnyk: Pedahohichni nauky – Bulletin: Pedagogical science*, 37, 334–337.

10. Рубцова Е. Т. Технологическая культура в педагогическом образовании. *Известия РГПУ им. А. И. Герцена*. 2009. № 83. С. 28–39.
Rubtsova, E. T. (2009). Tekhnologicheskaya kultura v pedagogicheskom obrazovanii [Technological culture in pedagogical education]. *Izvestiya RGPU im. A. I. Gertsena – News of RHPU named after A. I. Herzen*. 83, 28–39.
11. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138–145.
Selevko, G. K. (2004). Kompetentnosti i ikh klassifikatsiya [Competences and their classification]. *Narodnoye obrazovaniye – Popular education*, 4, 138–145.
12. Симоненко В. Д. Технологическая культура и образование (культурно-технологическая концепция развития общества и образования). Брянск : Издательство БГПУ, 2001. 214 с.
Simonenko, V. D. (2001). Tekhnologicheskaya kultura i obrazovaniye (kulturno-tekhnologicheskaya kontseptsiya razvitiya obshchestva i obrazovaniya) [Technological culture and education (cultural and technological concept of the development of society and education)]. Bryansk, Russia : Izdatelstvo BGPU.
13. Слостенин В. А. Некоторые аспекты формирования технологической культуры. URL : www.informika.ru/windows/magaz/pedagog/pedagog_7/a02.html
Slastenin, V. A. (2005). Nekotoryye aspekty formirovaniya tekhnologicheskoy kultury [Some aspects of the formation of technological culture] Retrieved from www.informika.ru/windows/magaz/pedagog/pedagog_7/a02.html.
14. Тишакова Л. Т. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2005. 20 с.
Tyshakova, L. T. (2005). Formuvannia tekhnolohichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy [Formation of technological competence of the future teacher of a foreign language]. Extended abstract of candidate's thesis. Luhansk, Ukraine.

Moskva O. M.

Post-graduated student,
Kryvyi Rih State Pedagogical University

DEFINITION THE ESSENCE OF THE CONCEPT «TECHNOLOGICAL CULTURE OF THE FUTURE MUSICAL ART TEACHER»

The article reveals the urgency of the problem of forming the technological culture of the teacher of musical art. Improvement of the process of forming the technological culture of the teacher of musical art, which ensures increased interest of the students in musical education at the lessons of musical art and in extra time; the level of formation of musical knowledge and skills of children; the effectiveness of development of their general, musical abilities; formation of values of musical art. The purpose of our article is the theoretical substantiation of the essence of the notion «technological culture of the future teacher of musical art». The theoretical aspects of the interpretation of the concepts of "competence", "professional competence" in the artistic and pedagogical science are considered. Competence is considered as an integrated quality of the personality that manifests itself in the general ability and readiness for activity based on the knowledge and experience gained in the process of learning and socialization and self-directed successful participation in the activity, and competence is the educational result that manifests itself in readiness to solve the tasks, forms of combination of knowledge, skills and abilities (G. Seleukov). The basic directions of researches of scientists concerning interpretations of a concept «technological competence» are revealed. Technological competence is a structural and functional component of professional competence, which is characterized by the ability of the person of the future specialist to independently organize the educational process in school on the basis the application of general educational technologies (L. Koval). The teachers's technological competence at the same time, is also an integral part of his technological culture. The technological culture of the teacher of musical art includes professional personality characteristics, the determination and interconnection of which gives a synergistic result, at present: technological outlook, technological thinking, technological competence, technological aesthetics, technological ethics. According to the results of the study it is determined that the technological culture of the teacher of musical art is a professional-personal formation, integrating a complex of humanistic values of the musical-pedagogical process and the characteristics of technological competence.

Key words: *competence, professional competence, technological competence, technological culture, future teacher of musical art.*

Одержано редакцією 10.03.2019

Прийнято до публікації 15.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент **Н. А. Овчаренко**